

A photograph of three young adults (two women and one man) sitting on concrete steps, smiling at the camera. The man on the left is wearing a red hoodie. The woman in the middle is wearing a denim jacket and has sunglasses on her head. The woman on the right is wearing a dark vest over a white shirt and has large white headphones around her neck. The background is a bright, slightly blurred outdoor setting.

**NALEVINGSONDERZOEK ALCOHOLVERKOOP
GEMEENTE UTRECHT 2024**

LEEFTIJDSGRENS
DRONKENSCHAP & DOORSCHENKEN

OVER BUREAU OBJECTIEF

Bureau Objectief wil een gezonde maatschappij stimuleren. Door inzicht te geven in menselijke drijfveren, bieden we aanknopingspunten om gedrag op een positieve manier te veranderen. Zo doen we doelgroeponderzoek naar motieven en weerstanden, voeren we nalevingsonderzoek uit naar de leeftijdsgrens en het verbod op doorschenken en brengen we met behulp van jongerenonderzoek de leefwereld van de jeugd in kaart. Deze inzichten maken een gefundeerd beleid met risicogestuurde inzet van preventie- en handhavingsactiviteiten mogelijk. Ons bureau werkt vanuit een stevig fundament waarin wetenschap en praktijk elkaar ontmoeten.

In samenwerking met gemeenten en verstrekkers zijn we steeds op zoek naar manieren om een gezonde omgeving te creëren voor jongeren. Om onze kennis op het gebied van gedragspsychologie te delen, leiden we andere gezondheidsprofessionals op door het verzorgen van inspiratiebijeenkomsten, teamdagen en de 3-daagse opleiding Psychologie van Gezondheidsgedrag.

Ons team van gedragspsychologen heeft veel ervaring met het uitvoeren van onderzoek, het geven van advies en het ontwikkelen van gedragsinterventies. Daarnaast beschikken we over een interview-team en een landelijk team van getrainde auditoren en mysterykids. Om de kwaliteit van ons werk hoog te houden en te blijven innoveren, werken we samen met een adviescommissie. Zo houden we contact met het veld en de wetenschappelijke onderzoekswereld. De adviseurs delen hun kennis met ons en bekijken ons werk kritisch, vanuit hun achtergrond van verschillende disciplines en universiteiten.

© Copyright

Opdrachtgever

Gemeente Utrecht

Onderzoeksteam

drs. Milou Geerlings
drs. Thijs van den Berg
drs. Anouk te Veldhuis
drs. Gijs van Amerongen
Tim Wolters

Vormgeving

Some Studio

Wij bedanken alle auditoren en mysterykids voor hun inzet tijdens het veldwerk.

INHOUD

Inleiding	5
Doel gemeente utrecht	5
Onderzoeksvragen	5
Leeftijdsgrens	8
Methode naleving leeftijdsgrens	8
Resultaten naleving leeftijdsgrens	9
Dronkenschap & doorschenken	28
Methode dronkenschap & doorschenken	28
Resultaten dronkenschap & doorschenken	29
Aanbevelingen	32
Referenties	39
Bijlage 1: Begrippenlijst	42
Bijlage 2: Betrouwbaarheidsintervallen en significantietoetsen	46

INLEIDING

DOEL GEMEENTE UTRECHT

Alcoholgebruik brengt veel risico's met zich mee, zeker voor minderjarigen. Voorbeelden zijn verminderde zelfbeheersing¹ en een grotere kans op risicovol gedrag,² ongevallen,³ geweld⁴ en vroegtijdige sterfte.⁵ Daarnaast kan overmatig alcoholgebruik zowel direct als later in het leven leiden tot gezondheidsproblemen. Voorbeelden daarvan zijn hersenschade en een hogere kans op verslaving.^{6,7}

De gemeente Utrecht wil een cultuur stimuleren waarin het op een verantwoorde manier verkopen en gebruiken van alcohol de norm is.⁸ Naast preventieve maatregelen zijn toezicht en handhaving op de naleving van alcoholwetten onmisbaar bij het bereiken van dit doel. Om de effectiviteit van deze maatregelen in kaart te brengen, worden nalevingsonderzoeken uitgevoerd.

ONDERZOEKSVRAGEN

Naleving leeftijdsgrens

Het doel van het nalevingsonderzoek leeftijdsgrens is om op een betrouwbare en representatieve manier de naleving per verkoopkanaal in 2024 vast te stellen bij alcoholverkoop. In Tabel 1 staat de hoofdvraag van dit onderzoek.

Tabel 1. Hoofdvraag nalevingsonderzoek leeftijdsgrens

In hoeveel procent van de aankoop pogingen kunnen jongeren van 16 en 17 jaar oud géén alcoholhoudende dranken kopen bij de verkoopkanalen cafetaria's, horecagelegenheden, slijterijen (borrelshops, ketenslijterijen en zelfstandige slijterijen), sportkantines, supermarkten (ketensupermarkten en zelfstandige supermarkten)?

Naast de hoofdvraag is ook onderzocht in hoeverre verkopers interventies toepassen tijdens het leeftijdscontroleproces, inclusief de samenhang hiervan met de naleving. Interventies zijn de handelingen die een verkoper kan toepassen in het proces van de leeftijdscontrole: leeftijd vragen, ID vragen en een hulpmiddel¹ gebruiken. De deelvragen staan in Tabel 2.

Tabel 2. Deelvragen nalevingsonderzoek leeftijdsgrens

In hoeveel procent van de aankoop pogingen wordt er bij de verschillende verkoopkanalen naar leeftijd gevraagd?
In hoeveel procent van de aankoop pogingen wordt er bij de verschillende verkoopkanalen naar een geldig legitimatiebewijs gevraagd?
In hoeveel procent van de aankoop pogingen wordt er bij de verschillende verkoopkanalen een hulpmiddel gebruikt bij de beoordeling van het legitimatiebewijs?
In hoeveel procent van de aankoop pogingen, waarbij interventies worden ingezet, wordt de alcoholhoudende drank niet verkocht bij de verschillende (sub)verkoopkanalen?
Hoe verhouden de nalevingspercentages per verkoopkanaal in de gemeente Utrecht 2024 zich ten opzichte van de percentages uit 2022?
Hoe verhouden de nalevingspercentages per verkoopkanaal in de gemeente Utrecht zich ten opzichte van het landelijke nalevingsonderzoek uit 2024?

¹ Verkopers kunnen een hulpmiddel gebruiken bij het controleren van de leeftijd op een legitimatiebewijs. Voorbeelden hiervan zijn: het intoetsen van de geboortedatum in een kassasysteem, een ID-scanner die de leeftijd op de legitimatie uitleest of een kalender die voor elke datum de uiterste geboortedatum aangeeft.

Naleving dronkenschap en doorschenken

Het doel van dit onderzoek is om vast te stellen in hoeverre de wetgeving rondom dronkenschap en doorschenken wordt nageleefd. In tabel 3 en 4 staan de hoofd- en deelvragen beschreven.

Tabel 3. Hoofdvraag nalevingsonderzoek dronkenschap en doorschenken

In welke mate leven de horecagelegenheden in Utrecht de wetgeving rondom dronkenschap en doorschenken na?

Tabel 4. Deelvragen nalevingsonderzoek dronkenschap en doorschenken

In welke mate is nageleefd door toegang te weigeren?
In welke mate is nageleefd door de aankoop te weigeren?
Welke interventies plegen verkopers van alcohol?
Hoe verhouden de geconstateerde nalevingspercentages zich ten opzichte van de voorgaande onderzoeken in de gemeente?

LEEFTIJDSGRENS

METHODE NALEVING LEEFTIJDSGRENS

We onderzochten de naleving van de leeftijdsgrens in de maanden oktober tot en met december middels mysteryshoponderzoek. Hierbij proberen 16- of 17-jarige jongeren ('mysterykids') volgens een beproefd protocol alcohol te kopen onder begeleiding van een volwassen auditor. Klik [hier](#) voor meer informatie over het protocol.

Locatieselectie

De gemeente Utrecht wil nalevingsonderzoek uitvoeren dat een representatief beeld geeft van de naleving van de leeftijdsgrens per verkoopkanaal. Om een uitspraak te kunnen doen die een betrouwbaar beeld geeft van de naleving per verkoopkanaal, bepaalde Bureau Objectief voorafgaand aan het onderzoek hoeveel locaties bezocht moesten worden en welke statistische analyses vereist waren.

Het berekenen van het benodigde aantal locaties is mogelijk door de totale populatiegrootte als uitgangspunt te nemen. De totale populatiegrootte is het aantal locaties per verkoopkanaal in de gemeente Utrecht, bijvoorbeeld het totaal aantal supermarkten. De populatiegroottes van de verkoopkanalen zijn herleid uit onze database. Deze database wordt ook gebruikt voor de landelijke nalevingsonderzoeken in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en wordt regelmatig bijgewerkt.

Vervolgens berekenden we hoeveel locaties per verkoopkanaal minimaal bezocht moesten worden. Hierbij hanteerden we een betrouwbaarheidsniveau met een ondergrens van 95% betrouwbaarheid. Dit betekent dat met 95% zekerheid gezegd kan

worden dat het nalevingscijfer in de steekproef overeenkomt met de naleving van de gehele populatie.

Tenslotte trokken we uit elke populatie een aselechte steekproef van locaties die we vervolgens hebben onderzocht. Deze steekproeven schetsen een representatief beeld van de verschillende verkoopkanalen. Hierdoor is het mogelijk om gefundeerde uitspraken te doen over de naleving van de leeftijdsgrens in ieder verkoopkanaal. Aangezien een locatie binnen dit onderzoek slechts één keer wordt bezocht, kunnen er geen gefundeerde uitspraken worden gedaan op locatieniveau. Verkoopkanalen met een kleinere populatie vereisen een kleinere steekproef (n) om een representatief beeld te schetsen. Dit maakt het echter lastiger om deze resultaten te vergelijken met andere onderzoeken. Het is namelijk moeilijker om een significant verschil aan te tonen, zelfs wanneer het nalevingscijfer relatief sterk afwijkt. Desondanks zijn de steekproeven groot genoeg om de naleving in 2024 betrouwbaar in kaart te brengen. In totaal zijn er 324 locaties bezocht: 5 borrelshops, 43 cafetaria's, 108 horecagelegenheden, 11 ketenslijterijen, 63 ketensupermarkten, 58 sportkantines, 18 zelfstandige slijterijen en 18 zelfstandige supermarkten. De mysterykids deden bij elke locatie één aankoop poging.

De definitie van onderzoekstermen is terug te vinden in de begrippenlijst in bijlage 1.

RESULTATEN NALEVING LEEFTIJDSGRENS

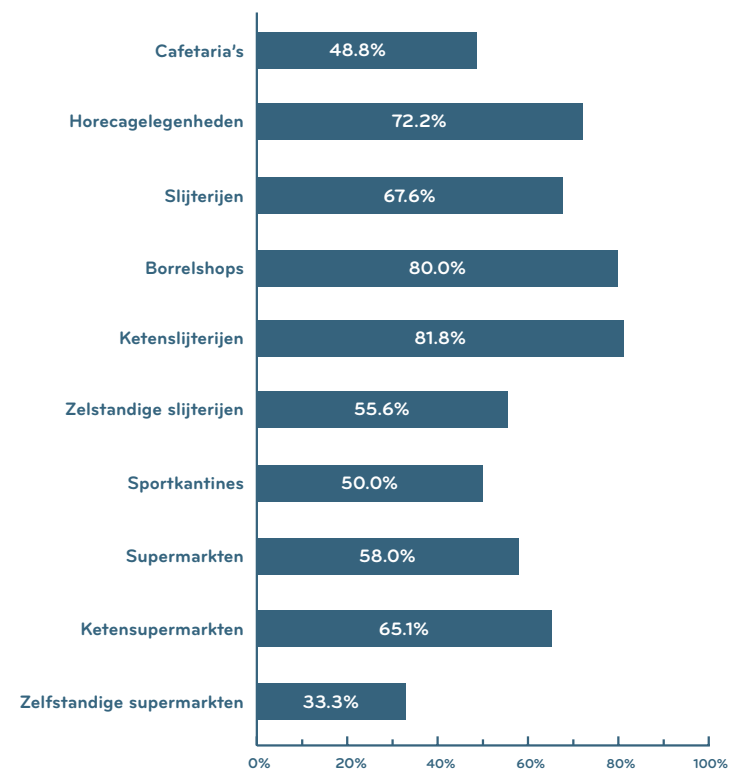
Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van het nalevingsonderzoek leeftijdsgrens en start met een overzicht van het nalevingscijfer van alle bezochte verkoopkanalen. Daarna rapporteren we in meer gedetailleerde factsheets de nalevingscijfers per verkoopkanaal, waarbij er ook aandacht is voor de resultaten per stap in het leeftijdscontroleproces. In de factsheets maken we ook een

vergelijking met de nalevingscijfers uit voorgaande onderzoek in 2022 en de landelijke nalevingscijfers uit 2024.^{9,10}

NALEVING ALLE BEZOCHTE VERKOOPKANALEN

Figuur 1 geeft de naleving per verkoopkanaal weer. Bij cafetaria's is er bij 21 van de 43 aankoopopgaven nageleefd (48.8%). Bij horecagelegenheden is er bij 78 van de 108 aankoopopgaven nageleefd (72.2%). Bij borrelshops is er bij 4 van de 5 aankoopopgaven nageleefd (80.0%). Bij ketenslijterijen is er bij 9 van de 11 aankoopopgaven nageleefd (81.8%). Bij zelfstandige slijterijen is er bij 10 van de 18 aankoopopgaven nageleefd (55.6%). Bij sportkantines is er bij 29 van de 58 aankoopopgaven nageleefd (50.0%). Bij supermarkten is er bij 41 van de 63 aankoopopgaven nageleefd (65.1%). Bij zelfstandige supermarkten is er bij 6 van de 18 aankoopopgaven nageleefd (33.3%).

Figuur 1. Naleving leeftijdsgrens per verkoopkanaal in gemeente Utrecht 2024*

* aankoopopgaven bij ketensupermarkten zijn gedeeltelijk bij onbemanste kassa's uitgevoerd.

NALEVING ALCOHOLVERKOOP CAFETARIA'S

INTERVENTIES

Bij 16 van de 43 aankoopogingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (37.2%). Dit leidde in 0 gevallen tot naleving (0.0%).

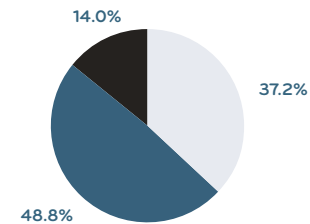
Bij 0 van de 43 aankoopogingen vroeg de verkoper alleen naar de leeftijd van de mysterykid (0.0%).

Bij 21 van de 43 aankoopogingen vroeg de verkoper enkel naar de ID van de mysterykid (48.8%). Dit leidde in 17 gevallen tot naleving (81.0%).

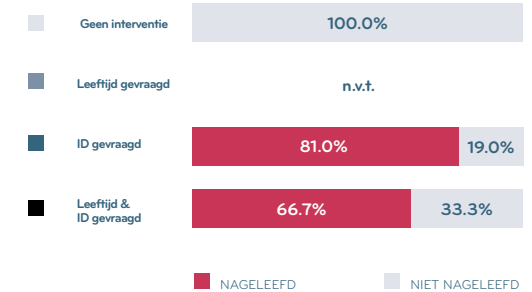
Bij 6 van de 43 aankoopogingen vroeg de verkoper zowel naar de leeftijd als naar ID (14.0%). Dit leidde in 4 gevallen tot naleving (66.7%).

Interventies

n=43

Naleving

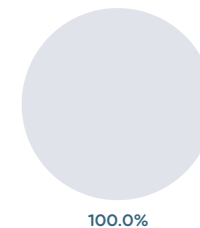
HULPMIDDELGEBRUIK NA ID-VRAAG

Van de 27 keer dat er naar ID is gevraagd, is er 0 keer zichtbaar een hulpmiddel gebruikt om de geboortedatum te controleren (0.0%).

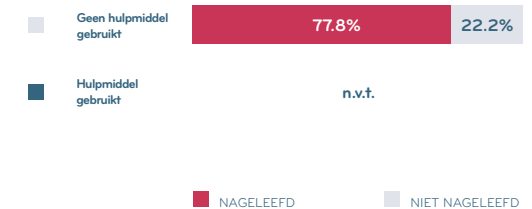
Van de 27 aankoopogingen waarbij geen hulpmiddel is gebruikt (100.0%), is er 21 keer nageleefd (77.8%).

Hulpmiddelgebruik

n=27

Naleving

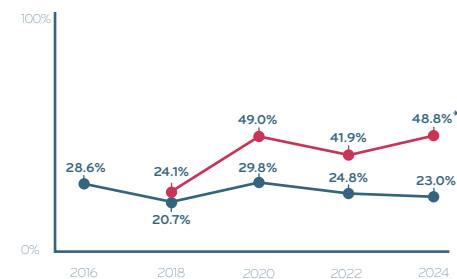
NALEVING

Bij 21 van de 43 aankoopogingen is er nageleefd (48.8%).

De naleving in 2024 verschilt niet significant van de naleving in 2022 (41.9%).

De naleving in 2024 is significant verschillend vergeleken met de gemiddelde landelijke naleving in 2024 (23.0%).

Naleving

■ Landelijk * Significant verschillend van landelijke naleving 2024
■ Gemeente Utrecht * Significant verschillend van naleving gemeente Utrecht 2022

NALEVING ALCOHOL 2024 CAFETARIA'S

48.8%

[34.6%, 63.2%]

NALEVING ALCOHOLVERKOOP HORECAGELEGENHEDEN

INTERVENTIES

Bij 25 van de 108 aankoop pogingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (23.1%). Dit leidde in 0 gevallen tot naleving (0.0%).

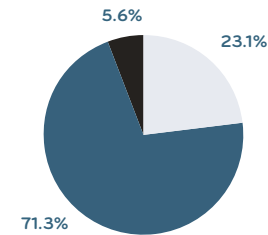
Bij 0 van de 108 aankoop pogingen vroeg de verkoper alleen naar de leeftijd van de mysterykid (0.0%).

Bij 77 van de 108 aankoop pogingen vroeg de verkoper enkel naar de ID van de mysterykid (71.3%). Dit leidde in 73 gevallen tot naleving (94.8%).

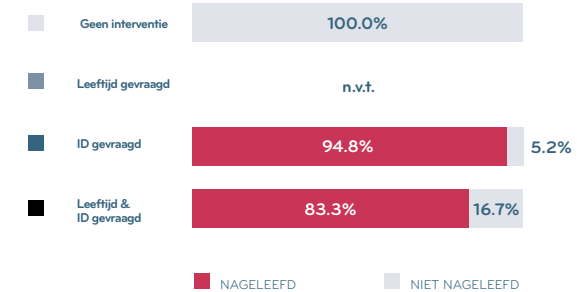
Bij 6 van de 108 aankoop pogingen vroeg de verkoper zowel naar de leeftijd als naar ID (5.6%). Dit leidde in 5 gevallen tot naleving (83.3%).

Interventies

n=108

Naleving

HULPMIDDELGEBRUIK NA ID-VRAAG

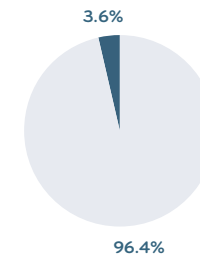
Van de 83 keer dat er naar ID is gevraagd, is er 3 keer zichtbaar een hulpmiddel gebruikt om de geboortedatum te controleren (3.6%). Dit leidde in 3 gevallen tot naleving (100.0%).

- 3 verkopers controleerden de leeftijd door de geboortedatum in te toetsen in het kassasysteem.

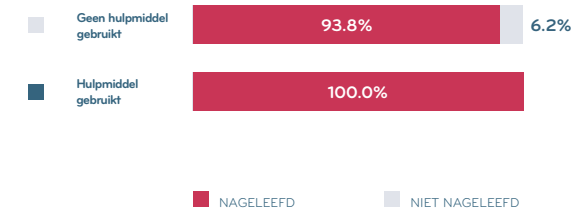
Van de 80 aankoop pogingen waarbij geen hulpmiddel is gebruikt (96.4%), is er 75 keer nageleefd (93.8%).

Hulpmiddelgebruik

n=83

Naleving

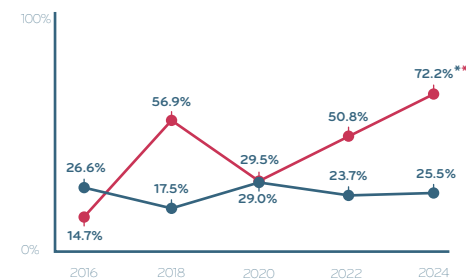
NALEVING

Bij 78 van de 108 aankoop pogingen is er nageleefd (72.2%).

De naleving in 2024 verschilt significant van de naleving in 2022 (50.8%).

De naleving in 2024 is significant verschillend vergeleken met de gemiddelde landelijke naleving in 2024 (25.5%).

Naleving

■ Landelijk
■ Gemeente Utrecht
* Significant verschillend van landelijke naleving 2024
* Significant verschillend van naleving gemeente Utrecht 2022

NALEVING ALCOHOL 2024 HORECAGELEGENHEDEN

72.2%

[63.1%, 79.8%]

NALEVING ALCOHOLVERKOOP BORRELSHOPS

INTERVENTIES

Bij 0 van de 5 aankoop pogingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (0.0%).

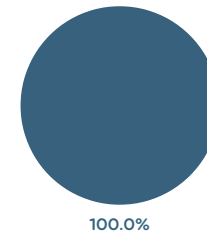
Bij 0 van de 5 aankoop pogingen vroeg de verkoper alleen naar de leeftijd van de mysterykid (0,0%).

Bij 5 van de 5 aankoop pogingen vroeg de verkoper enkel naar de ID van de mysterykid (100.0%). Dit leidde in 4 gevallen tot naleving (80.0%).

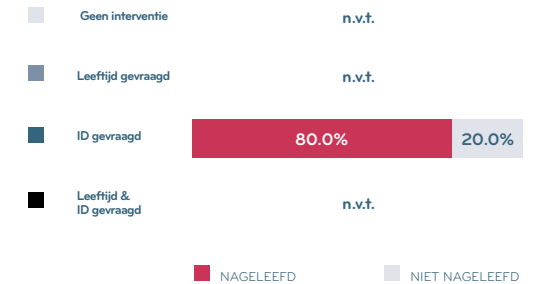
Bij 0 van de 5 aankoop pogingen vroeg de verkoper zowel naar de leeftijd als naar ID (0.0%).

Interventies

n=5

Naleving

HULPMIDDELGEBRUIK NA ID-VRAAG

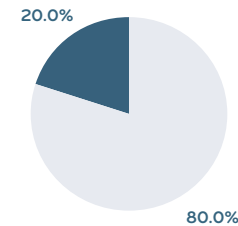
Van de 5 keer dat er naar ID is gevraagd, is er 1 keer zichtbaar een hulpmiddel gebruikt om de geboortedatum te controleren (20.0%). Dit leidde tot naleving (100.0%).

- 1 verkoper controleerde de leeftijd door de geboortedatum in te toetsen in het kassasysteem.

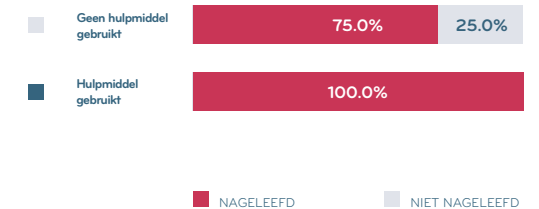
Van de 4 aankoop pogingen waarbij geen hulpmiddel is gebruikt (80.0%), is er 3 keer nageleefd (75.0%).

Hulpmiddelgebruik

n=5

Naleving

NALEVING

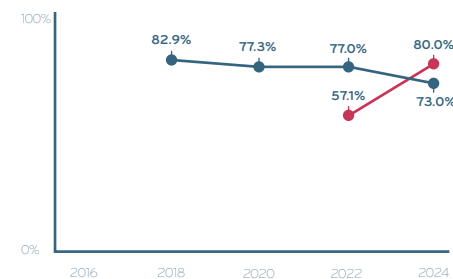
Bij 4 van de 5 aankoop pogingen is er nageleefd (80.0%).

De naleving in 2024 verschilt niet significant van de naleving in 2022 (57.1%).¹⁾

De naleving in 2024 is niet significant verschillend vergeleken met de gemiddelde landelijke naleving in 2024 (73.0%).

¹⁾ Het verschil zou significant kunnen zijn, maar door de kleinere populatie is het moeilijk om dit aan te tonen. Desondanks zijn de steekproeven groot genoeg om de naleving in 2024 betrouwbaar in kaart te brengen.

Naleving

■ Landelijk * Significant verschillend van landelijke naleving 2024
■ Gemeente Utrecht * Significant verschillend van naleving gemeente Utrecht 2022

NALEVING ALCOHOL 2024 BORRELSHOPS

80.0%

[37.6%, 96.4%]

NALEVING ALCOHOLVERKOOP KETENSLIJTERIJEN

INTERVENTIES

Bij 1 van de 11 aankoop pogingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (9.1%). Dit leidde in 0 gevallen tot naleving (0.0%).

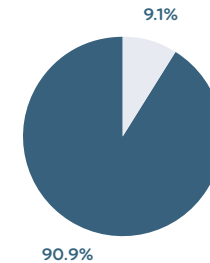
Bij 0 van de 11 aankoop pogingen vroeg de verkoper alleen naar de leeftijd van de mysterykid (0,0%).

Bij 10 van de 11 aankoop pogingen vroeg de verkoper enkel naar de ID van de mysterykid (90.9%). Dit leidde in 9 gevallen tot naleving (90.0%).

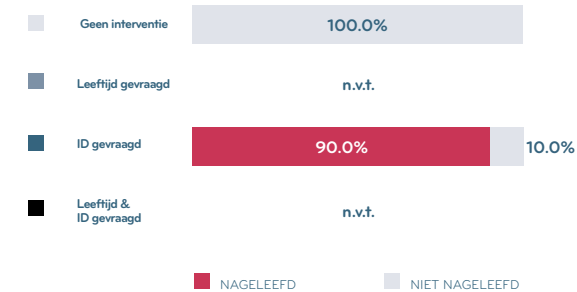
Bij 0 van de 11 aankoop pogingen vroeg de verkoper zowel naar de leeftijd als naar ID (0.0%).

Interventies

n=11

Naleving

HULPMIDDELGEBRUIK NA ID-VRAAG

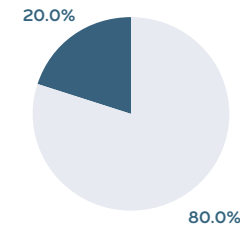
Van de 10 keer dat er naar ID is gevraagd, is er 2 keer zichtbaar een hulpmiddel gebruikt om de geboortedatum te controleren (20.0%). Dit leidde in beide gevallen tot naleving (100.0%).

- 2 verkopers controleerden de leeftijd door de geboortedatum in te toetsen in het kassasysteem.

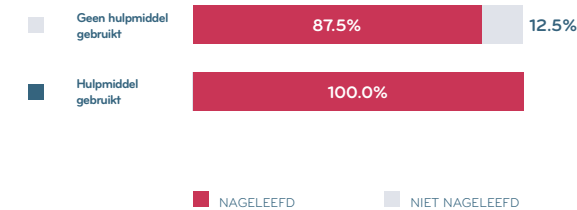
Van de 8 aankoop pogingen waarbij geen hulpmiddel is gebruikt (80.0%), is er 7 keer nageleefd (87.5%).

Hulpmiddelgebruik

n=10

Naleving

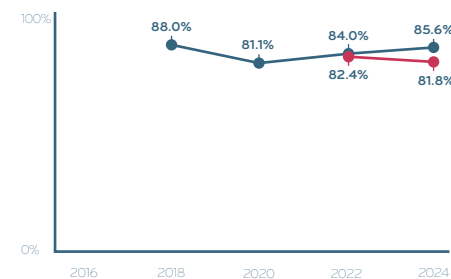
NALEVING

Bij 9 van de 11 aankoop pogingen is er nageleefd (81.8%).

De naleving in 2024 verschilt niet significant van de naleving in 2022 (82.4%).

De naleving in 2024 is niet significant verschillend vergeleken met de gemiddelde landelijke naleving in 2024 (85.6%).

Naleving

■ Landelijk * Significant verschillend van landelijke naleving 2024
■ Gemeente Utrecht * Significant verschillend van naleving gemeente Utrecht 2022

NALEVING ALCOHOL 2024 KETENSLIJTERIJEN

81.8%

[52.3%, 94.9%]

NALEVING ALCOHOLVERKOOP ZELFSTANDIGE SLIJTERIJEN

INTERVENTIES

Bij 6 van de 18 aankoopogingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (33.3%). Dit leidde in 0 gevallen tot naleving (0.0%).

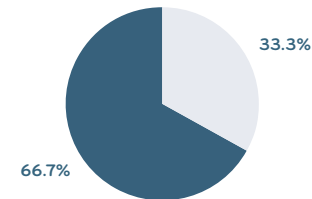
Bij 0 van de 18 aankoopogingen vroeg de verkoper alleen naar de leeftijd van de mysterykid (0,0%).

Bij 12 van de 18 aankoopogingen vroeg de verkoper enkel naar de ID van de mysterykid (66.7%). Dit leidde in 10 gevallen tot naleving (83.3%).

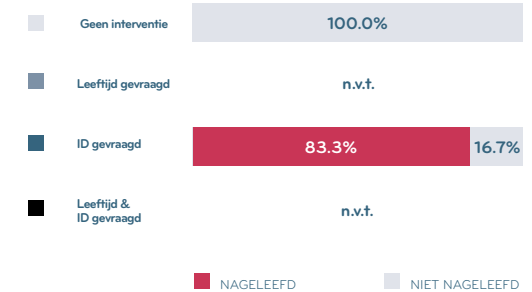
Bij 0 van de 18 aankoopogingen vroeg de verkoper zowel naar de leeftijd als naar ID (0.0%).

Interventies

n=18

Naleving

HULPMIDDELGEBRUIK NA ID-VRAAG

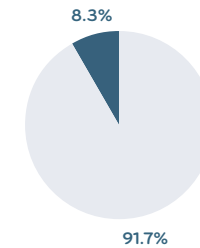
Van de 12 keer dat er naar ID is gevraagd, is er 1 keer zichtbaar een hulpmiddel gebruikt om de geboortedatum te controleren (8.3%). Dit leidde tot naleving (100.0%).

- 1 verkoper controleerde de leeftijd door de geboortedatum in te toetsen in het kassasysteem.

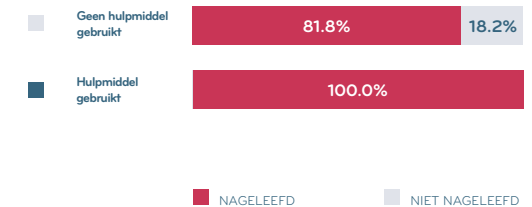
Van de 11 aankoopogingen waarbij geen hulpmiddel is gebruikt (91.7%), is er 9 keer nageleefd (81.8%).

Hulpmiddelgebruik

n=12

Naleving

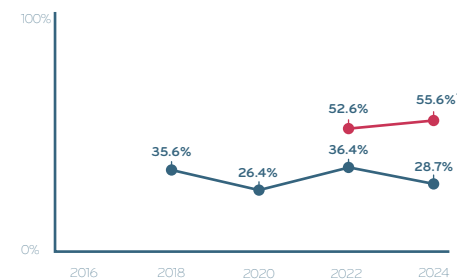
NALEVING

Bij 10 van de 18 aankoopogingen is er nageleefd (55.6%).

De naleving in 2024 verschilt niet significant van de naleving in 2022 (52.6%).

De naleving in 2024 is significant verschillend vergeleken met de gemiddelde landelijke naleving in 2024 (28.7%).

Naleving

■ Landelijk
■ Gemeente Utrecht

* Significant verschillend van landelijke naleving 2024
* Significant verschillend van naleving gemeente Utrecht 2022

NALEVING ALCOHOL 2024 ZELFSTANDIGE SLIJTERIJEN

55.6%

[33.7%, 75.4%]

NALEVING ALCOHOLVERKOOP SPORTKANTINES

INTERVENTIES

Bij 21 van de 58 aankoop pogingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (36.2%). Dit leidde in 0 gevallen tot naleving (0.0%).

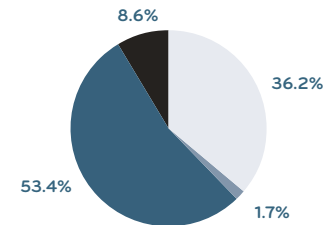
Bij 1 van de 58 aankoop pogingen vroeg de verkoper alleen naar de leeftijd van de mysterykid (1.7%). Dit leidde in 0 gevallen tot naleving (0.0%).

Bij 31 van de 58 aankoop pogingen vroeg de verkoper enkel naar de ID van de mysterykid (53.4%). Dit leidde in 26 gevallen tot naleving (83.9%).

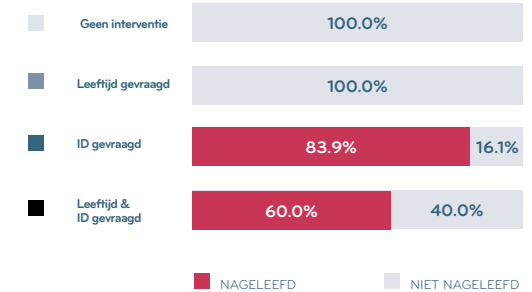
Bij 5 van de 58 aankoop pogingen vroeg de verkoper zowel naar de leeftijd als naar ID (8.6%). Dit leidde in 3 gevallen tot naleving (60.0%).

Interventies

n=58

Naleving

HULPMIDDELGEBRUIK NA ID-VRAAG

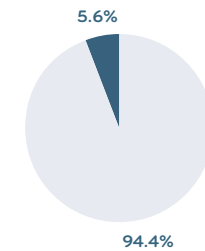
Van de 36 keer dat er naar ID is gevraagd, is er 2 keer zichtbaar een hulpmiddel gebruikt om de geboortedatum te controleren (5.6%). Dit leidde in beide gevallen tot naleving (100.0%).

- 1 verkoper controleerde de leeftijd door de geboortedatum in te toetsen in het kassasysteem.
- 1 verkoper gebruikte een pop-up in het kassasysteem.

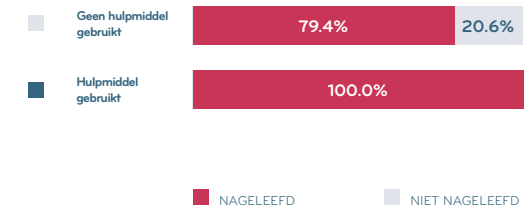
Van de 34 aankoop pogingen waarbij geen hulpmiddel is gebruikt (94.4%), is er 27 keer nageleefd (79.4%).

Hulpmiddelgebruik

n=36

Naleving

NALEVING

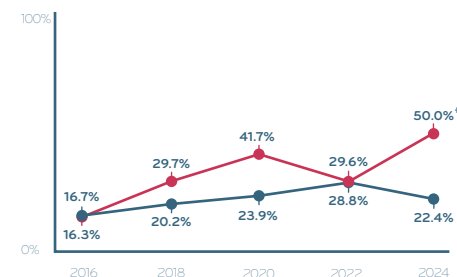
Bij 29 van de 58 aankoop pogingen is er nageleefd (50.0%).

De naleving in 2024 verschilt niet significant van de naleving in 2022 (29.6%).^{III}

De naleving in 2024 is significant verschillend vergeleken met de gemiddelde landelijke naleving in 2024 (22.4%).

^{III} Het verschil zou significant kunnen zijn, maar door de kleinere populatie is het moeilijk om dit aan te tonen. Desondanks zijn de steekproeven groot genoeg om de naleving in 2024 betrouwbaar in kaart te brengen.

Naleving

■ Landelijk ■ Gemeente Utrecht * Significant verschillend van landelijke naleving 2024 * Significant verschillend van naleving gemeente Utrecht 2022

NALEVING ALCOHOL 2024 SPORTKANTINES

50.0%

[37.5%, 62.5%]

NALEVING ALCOHOLVERKOOP KETENSUPERMARKTEN

INTERVENTIES

Bij 14 van de 63 aankoopogingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (22.2%). Dit leidde in 0 gevallen tot naleving (0.0%).

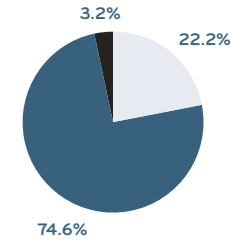
Bij 0 van de 63 aankoopogingen vroeg de verkoper alleen naar de leeftijd van de mysterykid (0.0%).

Bij 47 van de 63 aankoopogingen vroeg de verkoper enkel naar de ID van de mysterykid (74.6%). Dit leidde in 40 gevallen tot naleving (85.1%).

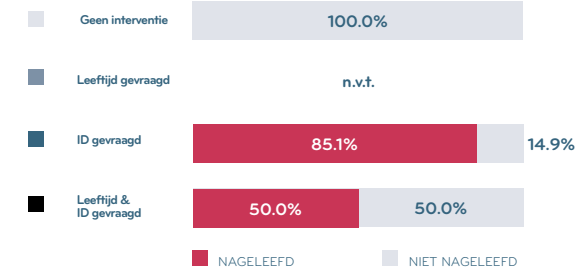
Bij 2 van de 63 aankoopogingen vroeg de verkoper zowel naar de leeftijd als naar ID (3.2%). Dit leidde in 1 geval tot naleving (50.0%).

Interventies

n=63

Naleving

HULPMIDDELGEBRUIK NA ID-VRAAG

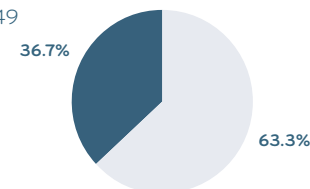
Van de 49 keer dat er naar ID is gevraagd, is er 18 keer zichtbaar een hulpmiddel gebruikt om de geboortedatum te controleren (36.7%). Dit leidde in 17 gevallen tot naleving (94.4%).

- 18 verkopers controleerden de leeftijd door de geboortedatum in te toetsen in het kassasysteem.

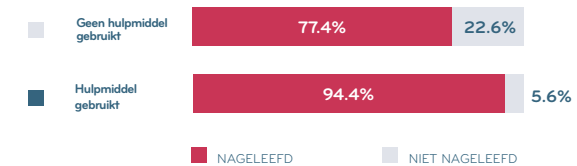
Van de 31 aankoopogingen waarbij geen hulpmiddel is gebruikt (63.3%), is er 24 keer nageleefd (77.4%).

Hulpmiddelgebruik

n=49

Naleving

BEMENSTE / ONBEMENSTE KASSA

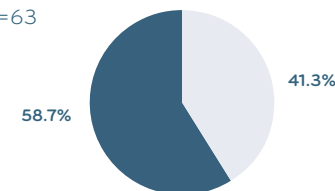
Van de 63 aankoopogingen bij ketensupermarkten zijn 26 aankoopogingen (41.3%) uitgevoerd bij bemenste kassa's en 37 aankoopogingen bij onbemenste kassa's (58.7%).

Van de 26 aankoopogingen bij bemenste kassa's is er 17 keer nageleefd (65.4%). Van de 37 aankoopogingen bij onbemenste kassa's is er 24 keer nageleefd (64.9%).

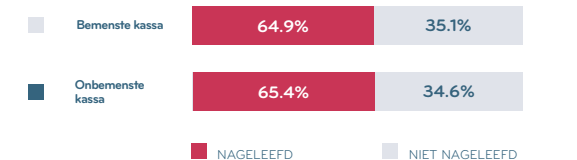
De naleving bij bemenste kassa's verschilt niet significant van de naleving bij onbemenste kassa's.

Bemenste / onbemenste kassa

n=63

Naleving

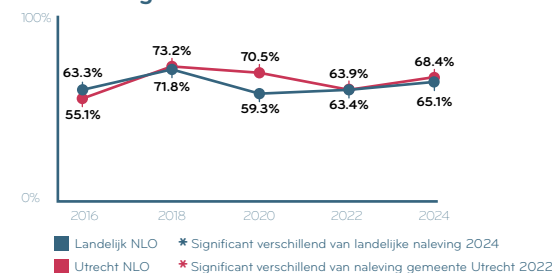
NALEVING

Bij 41 van de 63 aankoopogingen is er nageleefd (65.1%).

De naleving in 2024 verschilt niet significant van de naleving in 2022 (63.9%).

De naleving in 2024 is niet significant verschillend vergeleken met de gemiddelde landelijke naleving in 2024 (68.4%).

Naleving

NALEVING ALCOHOL 2024 KETENSUPERMARKTEN

65.1%
[52.8%, 75.7%]

NALEVING ALCOHOLVERKOOP ZELFSTANDIGE SUPERMARKTEN

INTERVENTIES

Bij 11 van de 18 aankoopopgelingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (61.1%). Dit leidde in 0 gevallen tot naleving (0.0%).

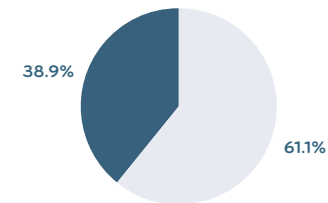
Bij 0 van de 18 aankoopopgelingen vroeg de verkoper alleen naar de leeftijd van de mysterykid (0.0%).

Bij 7 van de 18 aankoopopgelingen vroeg de verkoper enkel naar de ID van de mysterykid (38.9%). Dit leidde in 6 gevallen tot naleving (85.7%).

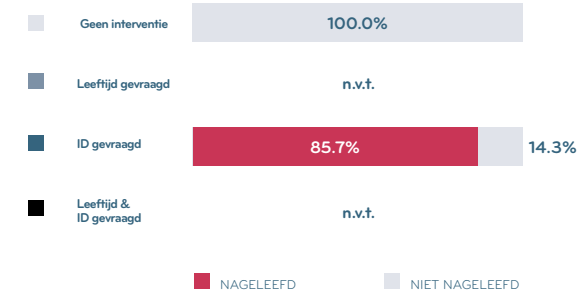
Bij 0 van de 18 aankoopopgelingen vroeg de verkoper zowel naar de leeftijd als naar ID (0.0%).

Interventies

n=18

Naleving

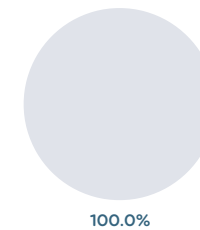
HULPMIDDELGEBRUIK NA ID-VRAAG

Van de 7 keer dat er naar ID is gevraagd, is er 0 keer zichtbaar een hulpmiddel gebruikt om de geboortedatum te controleren (0.0%).

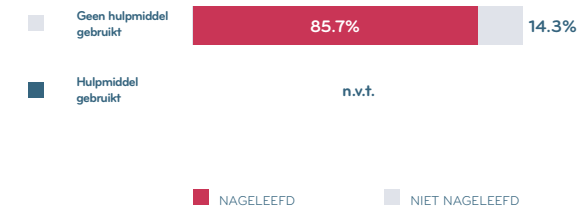
Van de 7 aankoopopgelingen waarbij geen hulpmiddel is gebruikt (100.0%), is er 6 keer nageleefd (85.7%).

Hulpmiddelgebruik

n=7

Naleving

NALEVING

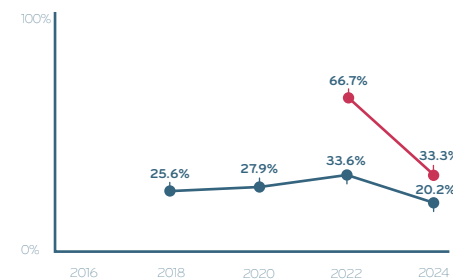
Bij 6 van de 18 aankoopopgelingen is er nageleefd (33.3%).

De naleving in 2024 verschilt niet significant van de naleving in 2022 (66.7%).^{IV}

De naleving in 2024 is niet significant verschillend vergeleken met de gemiddelde landelijke naleving in 2024 (20.2%).

^{IV} Het verschil zou significant kunnen zijn, maar door de kleinere populatie is het moeilijk om dit aan te tonen. Desondanks zijn de steekproeven groot genoeg om de naleving in 2024 betrouwbaar in kaart te brengen.

Naleving

■ Landelijk
■ Gemeente Utrecht
* Significant verschillend van landelijke naleving 2024
* Significant verschillend van naleving gemeente Utrecht 2022

NALEVING ALCOHOL 2024 ZELFSTANDIGE SUPERMARKTEN

33.3%

[16.3%, 56.3%]

DRONKENSCHAP & DOORSCHENKEN

METHODE DRONKENSCHAP & DOORSCHENKEN

De naleving van het verbod op doorschenken in de horeca onderzochten we in november 2024 met twee teams van twee vrouwelijke acteurs en een team van een mannelijke en een vrouwelijke acteur. We selecteerden de acteurs uit een pool van acteurs die zijn getraind voor nalevingsonderzoek Dronkenschap & Doorschenken. Een regisseur trainde deze pool in dronken gedragingen en filmde hun acts. De filmpjes legden wij voor aan een panel van ervaringsdeskundigen (horecamedewerkers en portiers). We namen alleen acteurs mee in het onderzoek die door het panel werden beoordeeld als kennelijk in staat van dronkenschap. De acteurs volgden een protocol dat gebaseerd is op wetenschappelijke studies en (inter)nationale onderzoeken naar dronkenschap & doorschenken onderzoek.¹¹⁻¹⁹

Op een onderzoeksdag bezochten de acteurs in de avond en vroege nacht meerdere horecagelegenheden. Om de naleving op dronkenschap en doorschenken te kunnen meten, zetten de teams van acteurs een kennelijke staat van dronkenschap in scène. De acteurs zetten hun act buiten al in, zodat we ook het deurbeleid konden meten. Na binnenkomst knoopten de acteurs een gesprek aan met de verkoper, om deze een eerlijke kans te geven om het 'dronkenschap' op te merken en probeerden vervolgens alcohol te kopen. Een waarnemer observeerde het proces op afstand en controleerde achteraf of de verkoper doorhad dat de acteurs 'dronken' waren middels een open controlevraag te stellen aan de verkoper. De teams bezochten 35 alcoholverstrekkende horecagelegenheden in het centrum van de gemeente Utrecht.

RESULTATEN DRONKENSCHAP & DOORSCHENKEN

We geven de resultaten van het onderzoek naar de naleving van de wetgeving rondom dronkenschap en doorschenken weer in een factsheet. Daarbij besteden we ook aandacht aan het deurbeleid en de toegepaste interventies. Ook geven we de nalevingscijfers weer van de voorgaande onderzoeken.⁹

Het is belangrijk om te realiseren dat dit een indicatief onderzoek betreft: het aantal bezochte locaties is te laag om representatieve uitspraken te kunnen doen. Er kunnen dus geen causale verbanden worden gelegd.

Om er zeker van te zijn dat verkopers de dronken act van de acteurs als zodanig opmerkten, is er door de waarnemer een open controlevraag gesteld. De onderstaande uitspraken geven een indruk van hoe de staat van dronkenschap door verkopers ervaren werd.

"Jullie hebben al te veel alcohol gehad"

"Zijn jullie oké? Ik kan jullie niet schenken, volgens mij hebben jullie al te veel op, misschien beter water."

"Ze hadden het heel gezellig."

"Zij is volgens mij hartstikke dronken."

"Hebben jullie niet al genoeg gedronken?"

"Ze konden niet meer rechtstaan en konden me ook niet aankijken."

"Hij was te dronken en dan mag je het niet meegeven."

NALEIVING DRONKENSCHAP & DOORSCHENKEN HORECA

NALEIVING TOEGANG

De acteurs probeerden in gespeelde staat van dronkenschap bij 35 locaties alcohol te kopen.

Bij 9 van de 35 locaties was er een portier aanwezig (25.7%).

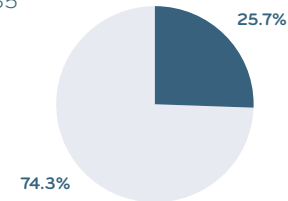
Van de 9 portiers leefden 4 portiers na door de acteurs de toegang te weigeren vanwege dronkenschap (44.4%)

Bij 1 van de 26 overige locaties leefde een medewerker na door de acteurs de toegang te weigeren (3.8%).

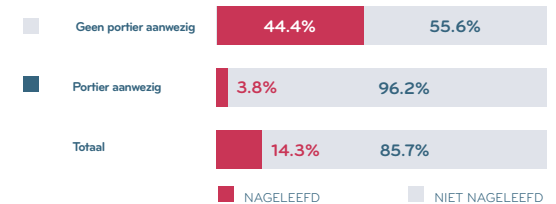
In totaal is bij 5 van de 35 locaties (14.3%) nageleefd door toegang te weigeren.

Interventies

n=35

Naleving

NALEIVING BAR

Bij 30 van de 35 locaties is er geen toegang geweigerd. Bij deze 30 locaties deden de acteurs een aankoop poging aan de bar.

Bij 10 van de 30 aankoop pogingen heeft de verkoper nageleefd (33.3%)

n=30

Naleving

INTERVENTIES AAN DE BAR

Bij 16 van de 30 aankoop pogingen paste de verkoper geen interventies toe in het verkoopproces (53.3%). Dit leidde in 1 geval tot naleving (6.3%).

Bij 14 van de 30 aankoop pogingen (46.7%) paste de verkoper een of meerdere interventies toe.

Dit leidde in 9 gevallen tot naleving (64.3%).

De volgende (combinatie van) interventies werden gebruikt:

- Er werd 6 keer commentaar gegeven. • Er werd 2 keer gevraagd naar staat van dronkenschap.
- 2 keer werd er een alternatief voor alcohol voorgesteld. • De service werd 1 keer vertraagd.
- 1 keer werd er advies gegeven. • Er werd 2 keer een bedrijfsleider of ander personeel bijgehaald.

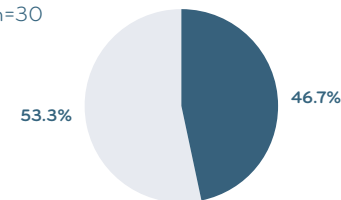
Dit leidde in 5 gevallen niet tot naleving (35.7%).

De volgende (combinatie van) interventies werden gebruikt:

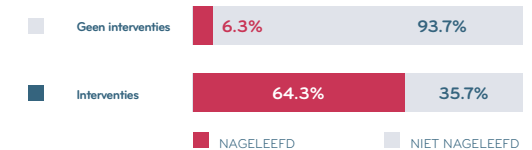
- Er werd 3 keer commentaar gegeven. • 1 keer werd er een alternatief voor alcohol voorgesteld.
- De service werd 3 keer vertraagd. • Er werd 3 keer een bedrijfsleider of ander teamlid bij gehaald.

Interventies

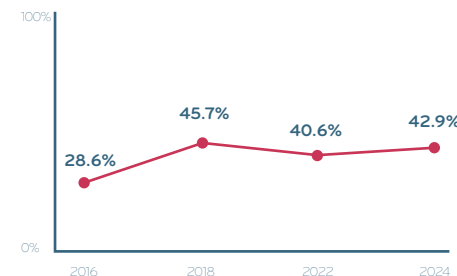
n=30

Naleving

Naleving

NALEIVING DRONKENSCHAP EN DOORSCHENKEN 2024

42.9%

NALEIVING TOTAAL (TOEGANG + BAR)

In totaal werd bij 15 van de 35 locaties nageleefd (42.9%).

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Het doel van dit onderzoek was het vaststellen van de naleving van de leeftijdsgrens en de naleving van de wetgeving rondom dronkenschap en doorschenken. We voerden het onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens uit onder de volgende verkoopkanalen: cafetaria's, horecagelegenheden, slijterijen (borrelshops, ketenslijterijen en zelfstandige slijterijen), sportkantines en supermarkten (ketensupermarkten en zelfstandige supermarkten). De naleving van de wetgeving rondom dronkenschap en doorschenken onderzochten we bij de horeca in het centrum. De onderzoeken ondersteunen de gemeente bij het stimuleren van een cultuur waarin het op een verantwoorde manier verkopen en gebruiken van alcohol de norm is.

NALEVINGSONDERZOEK LEEFTIJDSGRENS

De naleving van de leeftijdsgrens in de gemeente Utrecht in 2024 loopt uiteen van 48.8% bij zelfstandige supermarkten tot 81.8% bij ketenslijterijen. Het niveau van de naleving van de andere verkoopkanalen is verspreid (oplopend): cafetaria's (48.8%), sportkantines (50.0%), zelfstandige slijterijen (55.6%), ketensupermarkten (65.1%), horecagelegenheden (72.2%) en borrelshops (80.0%).

Interventies in het leeftijdscontroleproces

Wanneer er wordt ingezoomd op het leeftijdscontroleproces dan zien we dat het vragen naar ID een belangrijke voorspeller is voor naleving. De ID-vraag was het laagst bij zelfstandige supermarkten en het is voor dit verkoopkanaal dan ook een belangrijke stap naar het verbeteren van de naleving. Bij borrelshops is er bij alle

aankoop pogingen naar ID-gevraagd. Bij de andere verkoopkanalen is er in de meerderheid van de aankoop pogingen naar ID gevraagd. De ID-vraag blijft een aandachtspunt voor het verder verbeteren van de naleving.

Uit de resultaten blijkt dat het gebruik van een hulpmiddel om de geboortedatum op het ID te controleren in alle gevallen leidt tot naleving. Het aantal keer dat het gebruik van een hulpmiddel is waargenomen is echter gering. Het is mogelijk dat er gevallen zijn waarbij een hulpmiddel is gebruikt, terwijl de mysterykid dit niet kon waarnemen. De resultaten laten zien dat de naleving na ID-vraag bij alle verkoopkanalen relatief hoog is en het in de minderheid van de gevallen leidt tot alsnog verkopen van alcohol aan een minderjarige. Om de naleving te verbeteren is het belangrijk om de naleving na ID-vraag verder te versterken.

Ontwikkeling nalevingscijfers

Vergeleken met het nalevingsonderzoek in de gemeente Utrecht uit 2022 is de naleving bij horecagelegenheden in 2024 significant gestegen van 50.8% naar 72.2%. De nalevingscijfers van de andere verkoopkanalen verschillen niet significant ten opzichte van het onderzoek in 2022. De nalevingscijfers van borrelshops en sportkantines zijn echter ook aanzienlijk hoger dan in 2022 en de naleving van zelfstandige supermarkten ligt een stuk lager dan in 2022. Zelfs grote verschillen kunnen niet significant zijn als een steekproef klein is, zoals het geval is bij bijvoorbeeld borrelshops. Dit betekent niet dat er geen verandering is. Het betekent dat het niet mogelijk was om met 95% zekerheid te zeggen dat de verandering niet komt door toeval.

Vergeleken met de landelijke nalevingscijfers zijn er meerdere significante verschillen. De naleving bij cafetaria's, horecagelegenheden, zelfstandige slijterijen en sportkantines is in 2024 in Utrecht significant hoger dan de landelijke cijfers van deze

kanalen. Bij cafetaria's is de landelijke naleving 23.0% en in Utrecht 48.8%. Bij horecagelegenheden is de landelijke naleving 25.5% en in Utrecht 72.2%. Bij zelfstandige slijterijen is de landelijke naleving 28.7% en in Utrecht 55.6%. Bij sportkantines is de landelijke naleving 22.4% en in Utrecht 50.0%. De nalevingscijfers van de andere verkoopkanalen verschillen niet significant van de landelijke naleving.

Verklaring significante verschillen

De significante stijging in de naleving van horecagelegenheden heeft twee mogelijke verklaringen. Ten eerste zaten 34 deelnemers van de Stichting NIX18 in de steekproef. Deze deelnemers krijgen elk kwartaal een NIX18-controle met feedback, wat in de afgelopen jaren heeft geleid tot een stabiele naleving in deze groep. Van de 34 aankoopogingen is er 32 keer nageleefd (94.1%). Het grootste gedeelte van de horeca steekproef is geen deelnemer van de stichting. Bij die groep is er 46 van 74 aankoopogingen nageleefd (57.1%), wat hoger is dan het landelijke gemiddelde. De verklaring hiervoor kan zijn dat de verstrekkers in Utrecht een hogere controledruk ervaren dan de gemiddelde verstrekker in Nederland. Het structurele toezicht met de testkopermethode in de gemeente Utrecht zorgt er mogelijk voor dat verstrekkers meer aandacht hebben voor NIX18 en de leeftijdsgrens beter naleven.

De significante verschillen bij cafetaria's, sportkantines en zelfstandige slijterijen zijn mogelijk ook te verklaren door de controledruk die ontstaat door het toezicht van de gemeente Utrecht. Uit onderzoek blijkt dat veel gemeenten worstelen met een gebrek aan capaciteit voor toezicht en handhaving, met als gevolg een lagere controledruk bij de verstrekkers.²⁰

NALEVINGSONDERZOEK DRONKENSCHAP & DOORSCHENKEN

De naleving van de wetgeving rondom dronkenschap en doorschenken bij 35 horecazaken uit het centrum is 42.9% in 2024. Bij 5 locaties is toegang geweigerd en bij 10 locaties is de bestelling aan de bar geweigerd. Het personeel aan de bar paste in 14 keer interventies toe tijdens het proces.

De naleving ligt in lijn met de onderzoeksresultaten uit eerdere jaren. Ongeveer de helft van de barmedewerkers schonk direct, zonder interventie toe te passen. Wanneer er wel interventies werden toegepast leidde dit ook vaker tot naleving, maar er zijn ook medewerkers die interventies toepassen en vervolgens toch schenken. Dit kan erop duiden dat ze de dronkenschap wel opmerken, maar niet zeker zijn over hoe te handelen.

AANBEVELINGEN

Leeftijdsgrens

Om de naleving van de leeftijdsgrens verder te verbeteren doen we aanbevelingen gebaseerd op de resultaten uit dit onderzoek en ervaringen in andere gemeenten.

Stimuleren ID-vraag en goede ID controle

Het vragen naar ID en goed controleren van het ID zijn belangrijke stappen in het leeftijdscontroleproces. De gemeente kan dit stimuleren door hulpmiddelen te verspreiden of informatie te verstrekken over welke hulpmiddelen er zijn. Bijvoorbeeld in communicatie over de resultaten van dit onderzoek.

Een andere manier om de ID-vraag te stimuleren is door NIXzonderID feedbackbezoeken. Tijdens een NIX zonder ID actieperiode doen meerderjarige mysteryshoppers aankoopogingen om positieve leerervaringen te creëren. Ze proberen alcohol aan te kopen en op het moment dat zij naar ID worden

gevraagd maakt hij/zij zichzelf feestelijk bekend en deelt direct een materialenpakket en een mini-trofee uit. Wordt er niet naar ID gevraagd? – dan ontvangt de locatie kort na het bezoek per post een materialenset en gerichte tips hoe ze het de volgende keer beter kunnen doen. We focussen hierbij niet op wat er slecht gaat – maar ondersteunen om te zorgen dat het beter kan.

Risicogestuurd toezicht met testkopers

De gemeente Utrecht houdt structureel toezicht op de naleving van de leeftijdsgrens. De inzet van het toezicht gebeurt risicogestuurd en met de inzet testkopers. De testkopermethode kan ervoor zorgen dat de verkopers van de verschillende verkoopkanalen meer alert zijn op het vragen naar ID en naleven van de leeftijdsgrens. Dit om de kans op een waarschuwing of zelfs een boete te minimaliseren. Wij verwachten daarom ook dat de inzet van deze testkopermethode in de gemeente verklaart waarom de nalevingscijfers in sommige verkoopkanalen hoger zijn dan het landelijke gemiddelde. Om de naleving verder te verbeteren is het raadzaam om de testkopermethode te blijven inzetten in de gemeente.

Kwaliteitsmethodiek

Een andere manier om de controledruk hoog te houden en tegelijkertijd het gevoel van autonomie van de verstrekkers te waarborgen, is het inzetten van periodieke zelfcontrole. Bij periodieke zelfcontrole krijgen verkopers – binnen het toezicht van de gemeente – de kans om hun naleving op orde te brengen. Vooraf maken verkopers en de gemeente afspraken over de kwaliteitseisen van de zelfcontroles en het delen van de resultaten. De gemeente kan zo op hoofdlijn toezien of verkopers zich aan de inspanningsverplichting houden en de naleving nauwgezet volgen, terwijl het gevoel van autonomie bij de verkoper intact blijft.

De gemeente Utrecht en Stichting NIX18 Utrecht werken al sinds 2017 samen om middels deze methodiek de naleving te verhogen.

De periodieke controle bij deelnemende horecagelegenheden vindt vier keer per jaar plaats en heeft geleid tot een stijging van de naleving. Het is aan te bevelen om deze methodiek uit te breiden door meer horecaondernemers te stimuleren om deel te nemen aan de aanpak.

Het is raadzaam om deze methodiek ook in te zetten bij sportkantines in de gemeente Utrecht. Dit kan bijvoorbeeld in samenwerking met lokale sportondersteuners (zoals JOGG teamfit) die naast de mysteryshopcontroles de kantines op weg helpen naar verantwoorde alcoholverstrekking.

Dronkenschap en doorschenken

Op basis van de resultaten uit dit onderzoek en ervaringen in andere gemeenten doen we aanbevelingen om de naleving van de regels rondom dronkenschap te verbeteren.

Stimuleren van trainingen

Het personeel van horecagelegenheden heeft mogelijk een gebrek aan kennis en handvatten rondom verantwoorde alcoholverstrekking en dronkenschap. Het personeel merkt dronkenschap in veel gevallen wel op, maar is mogelijk niet op de hoogte van de regels. De gemeente kan informatie verspreiden over de trainingsmogelijkheden die er zijn, zoals de dronkenschap module in de e-learning 'Voor Elkaar' en de Barcode training die door de lokale instelling voor verslavingszorg wordt aangeboden.

Aanpak dronkenschap en doorschenken

In diverse Europese landen zijn aanpakken ontwikkeld om dronkenschap en doorschenken terug te dringen. In samenwerking met het Trimbos instituut heeft Bureau Objectief de aanpakken geanalyseerd en een aanpak samengesteld voor de lokale preventie- en handhaving op dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven. Een uitgebreide, praktische toelichting is te

vinden op de [website](#) van het Trimbos instituut. Dit stappenplan kan gemeenten op weg helpen naar een effectieve aanpak gericht op het voorkomen van dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven.

We adviseren om het stappenplan als uitgangspunt aan te houden bij het formuleren van een effectieve aanpak voor het voorkomen van dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven. Het implementeren van een aanpak gericht op het tegengaan van dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven begint met agendasetting en mobilisatie van de relevante stakeholders. Daarna wordt in samenwerking met deze stakeholders een plan ontwikkeld en starten zij met de uitvoering daarvan. Vanaf dat moment vindt een continu proces plaats van uitvoering, evaluatie en plannen bijstellen.

REFERENTIES

- 1 Baumeister, R. F. (2015). Uses of self-regulation to facilitate and restrain addictive behavior. *Addictive Behaviors*, 44, 3-8. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2014.09.011>
- 2 Lees, B., Meredith, L. R., Kirkland, A. E., Bryant, B. E., & Squeglia, L. M. (2020). Effect of alcohol use on the adolescent brain and behavior. *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 192. <https://doi.org/10.1016%2Fj.pbb.2020.172906>
- 3 Chikritzh, T., & Livingston, M. (2021). Alcohol and the risk of injury. *Nutrients*, 13(8). <https://doi.org/10.3390/nu13082777>
- 4 Parrott, D. J., & Eckhardt, C. I. (2018). Effects of alcohol on human aggression. *Current Opinion in Psychology*, 19, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.03.023>
- 5 Sohi, I., Franklin, A., Chrystoja, B., Wettlaufer, A., Rehm, J., & Shield, K. (2021). The global impact of alcohol consumption on premature mortality and health in 2016. *Nutrients*, 13(9), 3145-3157. <https://doi.org/10.3390/nu13093145>
- 6 Obad, A., Peeran, A., Little, J. I., Haddad, G. E., & Tarzami, S. T. (2018). Alcohol-mediated organ damages: Heart and brain. *Frontiers in Pharmacology*, 9(81). <https://doi.org/10.3389/fphar.2018.00081>
- 7 Addolorato, G., Vassallo, G. A., Antonelli, G., Antonelli, M., Tarli, C., Mirijello, A., Agyei-Nkansah, A., Mentella, M. C., Ferrarese, D., Mora, V., Barbara, M., Maida, M., Camma, C., & Gasbarrini, A. (2018). Binge drinking among adolescents is related to the development of alcohol use disorders: Results from a cross-sectional study. *Scientific Reports*, 8. <https://doi.org/10.1038/s41598-018-33705-3>

8 Preventie- en Handhavingsplan Alcohol 2023-2027 (2022). Utrecht: gemeente Utrecht.

9 Bureau Objectief (2023). Nalevingsonderzoek alcoholverkoop gemeente Utrecht 2022.

10 Bureau Objectief (2024). Landelijk onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens bij alcohol- en tabaksverkoop in 2024.

11 Toomey, T. L., Wagenaar, A. C., Gehan, J. P., Kilian, G., Murray, D. M., & Perry, C. L. (2001). Project ARM: Alcohol risk management to prevent sales to un-derage and intoxicated patrons. *Health Education and Behavior*, 28(2), 186-199. doi:10.1177/109019810102800205

12 Wallin, E., Gripenberg, J., & Andreasson, S. (2002). Too drunk for a beer? A study of overserving in Stockholm. *Addiction*, 97(7), 901-907. doi:10.1046/j.1360-0443.2002.00160.x

13 Toomey, T. L., Wagenaar, A. C., Erickson, D. J., Fletcher, L. A., Patrek, W., & Lenk, K. M. (2004). Illegal alcohol sales to obviously intoxicated patrons at licensed establishments. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 28(5), 769-774. doi:10.1097/01.alc.0000125350.73156.ff

14 Lenk, K. M., Toomey, T. L., & Erickson, D. J. (2006). Propensity of alcohol establishments to sell to obviously intoxicated patrons. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 30(7), 1194-1199. doi:10.1111/j.1530-0277.2006.00142.x

15 Wallin, E., Gripenberg, J., & Andréasson, S. (2005). Overserving at licensed premises in Stockholm: Effects of a community action program. *Journal of studies on Alcohol*, 66(6), 806- 814. doi:10.15288/jsa.2005.66.806

16 Goodsite, B., Klear, L., & Rosenberg, H. (2008). The impact of behavioral signs of intoxication on bartender service. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 15(6), 545-551. doi:10.1080/09687630701725405

17 Warpenius, K., Holmila, M., & Mustonen, H. (2010). Effects of a community intervention to reduce the serving of alcohol to intoxicated patrons. *Addiction*, 105(6), 1032-1040. doi:10.1111/J.1360-0443.2009.02873.x

18 Gosselt, J. F., Van Hoof, J. J., Goverde, M. M., & De Jong, M. D. (2013). One more beer? Serving alcohol to pseudo-intoxicated guests in bars. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 37(7), 1213-1219. doi: 10.1111/acer.12074

19 Buvik, K., & Rossow, I. (2015). Factors associated with over-serving at drinking establishments. *Addiction*, 110(4), 602-609. doi:10.1111/add.12843

20 KWINK groep (2023). Onderzoek gemeentelijk preventie en handhavingsbeleid alcohol.

BIJLAGE 1: BEGRIPPENLIJST

In onderstaande begrippenlijst staan de termen uitgelegd in context van dit nalevingsonderzoek.

Auditor | Getrainde veldwerker die de mysterykids begeleidt tijdens de aankoop pogingen van het nalevingsonderzoek leeftijdsgrens (zie ook 'mysterykid').

Betrouwbaarheidsinterval | Het betrouwbaarheidsinterval, vaak afgekort als BI, geeft aan tussen welke waarden het werkelijke nalevingscijfer van de gehele populatie zal liggen. Een 95%-betrouwbaarheidsinterval geeft aan dat als een meting 100 keer herhaald wordt, de gemeten waarde 95 maal binnen dit interval zal liggen.

Borrelshops | Aan een ketensupermarkt gekoppelde winkellocatie, zonder eigen ingang, met een vergunning voor het uitoefenen van het slijtersbedrijf. Het verschil met de ketenslijterij is dat de borrelshops en supermarkt als één locatie onder dezelfde bedrijfsnaam opereren.

Cafetaria's | Cafetaria's zijn eetgelegenheden die enkel alcoholische dranken mogen verkopen voor gebruik elders dan ter plaatse (niet-Alcoholwet-vergunde locaties). Bijvoorbeeld snackbars en grillrooms. Let wel, het overgrote deel van cafetaria's in Nederland verkoopt geen alcoholhoudende drank. De term cafetaria's betreft binnen dit onderzoek enkel de cafetaria's die ook daadwerkelijk alcoholische dranken verkopen.

Horecagelegenheden | HORECA refereert aan HOTels, RESTaurants, CAFés en soortgelijke instellingen die een Alcoholwet-vergunning hebben om alcohol te verkopen voor nuttigting ter

plaatse. In het huidige onderzoek is enkel de natte horeca meegenomen. Hieronder worden uitgaansgelegenheden verstaan die als hoofddoel de verkoop van drank hebben (al dan niet alcoholhoudend). Eten kan bij deze gelegenheden aanwezig zijn, maar is slechts ondersteunend (bittergarnituur, tosti's, etc.). Voorbeelden: cafés, discotheken, kroegen. (Tijdens mysteryshoponderzoek kunnen enkel horecagelegenheden bezocht worden die voor 23.00 geopend zijn, omdat minderjarige mysterykids volgens de wet niet na die tijd mogen werken.)

Hulpmiddel | Verkopers kunnen een hulpmiddel gebruiken bij het controleren van de leeftijd op een legitimatiebewijs. Voorbeelden hiervan zijn: het intoetsen van de leeftijd in een kassasysteem, een ID-scanner die de leeftijd op de legitimatie uitleest of een kalender die voor elke datum de uiterste geboortedatum van de leeftijdsgrens aangeeft.

Interventies | De handelingen die een verkoper kan toepassen in het proces van de leeftijdscontrole: leeftijd vragen, ID vragen en een hulpmiddel gebruiken.

Ketenslijterijen | De winkellocatie is onderdeel van een ketenbedrijf, heeft een eigen ingang en heeft een vergunning voor het uitoefenen van het slijtersbedrijf.

Ketensupermarkten | De winkellocatie is onderdeel van een ketenbedrijf. Dit betreft enkel de supermarkten die ook daadwerkelijk alcoholische dranken verkopen.

Mysterykid | Een 16- of 17-jarige die een aankoop poging doet voor alcohol of tabak in het kader van het onderzoek naar naleving van de leeftijdsgrens. Een mysterykid wordt begeleid door een auditor, in tegenstelling tot een testkoper die begeleid wordt door

een buitengewoon opsporingsambtenaar openbare ruimte (boa) van de gemeente.

Nalevingscijfer | Het percentage van het aantal aankoop pogingen waarbij de wettelijke leeftijdsgrens bij alcoholverkoop is nageleefd.

Representatief onderzoek | Onderzoek waarbij de resultaten een betrouwbare afspiegeling zijn voor de gehele populatie.

Significantie | Een significant verschil houdt in dat het onwaarschijnlijk is dat het gevonden verschil op toeval berust.

Slijterijen | Winkellocaties met een eigen ingang met een vergunning voor het uitoefenen van het slijtersbedrijf. Ze verkopen alcoholhoudende drank voor gebruik elders dan ter plaatse.

Sportkantines | Onder Sportkantines worden enkel de kantines behorende bij een sportvereniging bedoeld. Sommige sportkantines zijn paracommercieel, maar anderen zijn commercieel.

Supermarkten | Supermarkten kunnen zowel ketenbedrijven (Albert Heijn, Lidl, etc.) als zelfstandige supermarkten zijn. Dit betreft enkel de supermarkten die ook daadwerkelijk alcoholische dranken verkopen.

Bemenste kassa | Kassa waar de betaling plaatsvindt onder begeleiding van een kassamedewerker. Dus ook als de klant tijdens het winkelen de producten heeft gescand met een zelfscanner maar deze zelfscanner bij het afrekenen overhandigt aan een kassamedewerker.

Onbemenste kassa | Kassa waar de betaling doorgaans plaatsvindt zonder begeleiding van een medewerker. Pas als een alcohol-

houdend product wordt gescand dient een medewerker langs te komen om het identiteitsbewijs te controleren.

Verkoopkanaal | In dit onderzoek onderscheiden we verkooppunten op basis van gelijke kenmerken, zoals het aanbod van alcoholische producten en de geldende regelgeving. Een groep van vergelijkbare verkooppunten noemen we een verkoopkanaal. Voorbeelden hiervan zijn: horecagelegenheden, slijterijen en sportkantines.

Zelfstandige slijterijen | Zelfstandige slijterijen maken geen onderdeel uit van een ketenbedrijf, hebben een vergunning voor het uitoefenen van een slijtersbedrijf en verkopen ook daadwerkelijk alcoholhoudende dranken.

Zelfstandige supermarkten | Zelfstandige supermarkten betreffen supermarkten die geen onderdeel uitmaken van een ketenbedrijf en die ook daadwerkelijk zwak-alcoholhoudende dranken verkopen.

BIJLAGE 2: BETROUWBAARHEIDSINTERVALLEN EN SIGNIFICANTIETOETSEN

In onderstaande tabellen worden de nalevingscijfers uit 2024 vergeleken met de nalevingscijfers van 2022 en de landelijke nalevingscijfers uit 2024. Naast het nalevingspercentage wordt steeds het 95%-betrouwbaarheidsinterval berekend. Om te bepalen of een verschil tussen nalevingscijfers berust op toeval of op een werkelijk verschil, kan gekeken worden naar de mate van overlap tussen de betrouwbaarheidsintervallen (BI's).

Er mag van een significant verschil gesproken worden als de BI's elkaar niet overlappen. Als de twee BI's wel overlappen, is er meer informatie nodig om een conclusie te trekken. In dat geval wordt het 95%-BI om het verschil tussen nalevingscijfer A en nalevingscijfer B berekend. Als dit 95%-BI de waarde 0% bevat, kan geconcludeerd worden dat de twee nalevingscijfers niet significant verschillen. Bevat het BI niet de waarde 0%, dan verschillen de nalevingscijfers wel significant van elkaar. Ook voor het 95%-BI om een verschil geldt: hoe kleiner het interval, hoe preciezer de schatting van het werkelijke verschil in naleving. Daarnaast geldt dat het interval steeds kleiner wordt bij een groter aantal aankoop-pogingen.

Tabel 5. Verschil in naleving leeftijdsgrens tussen 2022 en 2024 in Utrecht

	2022	2024	VERSCHIL	UITKOMST
Cafetaria's	41.9% (28.4% - 56.7%)	48.8% (34.6% - 63.2%)	7.0% (-14.0% - 28.0%)	Niet significant verschillend
Horeca- gelegenheden	50.8% (41.9% - 59.7%)	72.2% (63.1% - 79.8%)		Significant verschillend
Borrelshops	57.1% (32.6% - 78.6%)	80.0% (37.6% - 96.4%)	22.9% (20.7% - 66.5%)	Niet significant verschillend
Ketenslijterijen	82.4% (59.0% - 93.8%)	81.8% (52.3% - 94.9%)	-0.5% (-29.7% - 28.6%)	Niet significant verschillend
Zelfstandige slijterijen	52.6% (31.7% - 72.7%)	55.6% (33.7% - 75.4%)	2.9% (-29.2% - 35.0%)	Niet significant verschillend
Sportkantines	29.6% (15.9% - 48.5%)	50.0% (37.5% - 62.5%)	20.4% (-1.1% - 41.9%)	Niet significant verschillend
Ketensuper- markten	63.9% (52.4% - 74.0%)	65.1% (52.8% - 75.7%)	1.2% (-15.0% - 17.4%)	Niet significant verschillend
Zelfstandige supermarkt	66.7% (20.8% - 93.9%)	33.3% (16.3% - 56.3%)	-33.3% (-91.0% - 24.3%)	Niet significant verschillend

Tabel 6. Verschil in naleving tussen het landelijke onderzoek 2024 en Utrecht 2024

	LANDELIJK (2024)	2024	VERSCHIL	UITKOMST
Cafetaria's	23.0% (18.3% - 28.6%)	48.8% (34.6% - 63.2%)		Significant verschillend
Horeca- gelegenheden	25.5% (20.6% - 31.1%)	72.2% (63.1% - 79.8%)		Significant verschillend
Borrelshops	73.0% (66.5% - 78.7%)	80.0% (37.6% - 96.4%)	7.0% (-28.6% - 42.6%)	Niet significant verschillend
Ketenslijterijen	85.6% (79.9% - 89.8%)	81.8% (52.3% - 94.9%)	-3.8% (27.1% - 19.6%)	Niet significant verschillend
Zelfstandige slijterijen	28.7% (22.5% - 35.7%)	55.6% (33.7% - 75.4%)	26.9% (3.0% - 50.8%)	Significant verschillend
Sportkantines	22.4% (17.7% - 27.9%)	50.0% (37.5% - 62.5%)		Significant verschillend
Ketensuper- markten	68.4% (64.4% - 72.2%)	65.1% (52.8% - 75.7%)	-3.3% (-15.7% - 9.1%)	Niet significant verschillend
Zelfstandige supermarkt	20.2% (13.5% - 29.2%)	33.3% (16.3% - 56.3%)	13.1% (-10.0% - 36.3%)	Niet significant verschillend